

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.7>

УДК 331.5:314.74(477)

О. П. Мульська,

*д. е. н., старший дослідник, в.о. завідувача відділу, Державна установа
«Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1666-3971>

І. Р. Тимечко,

*д. е. н., с. н. с., старший науковий співробітник, Державна установа
«Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7022-9412>

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ МІГРАЦІЙНИМИ ПОТОКАМИ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ АДАПТИВНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ УКРАЇНИ

O. Mulska,

*Doctor of Economic Sciences, Senior Researcher, Head of Department,
M. Dolishniy Institute of Regional Research
of the National Academy of Sciences of Ukraine*

I. Tymechko,

*Doctor of Economic Sciences, Senior Researcher, M. Dolishniy Institute of
Regional Research of the National Academy of Sciences of Ukraine*

ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF MIGRATION FLOWS AS A DRIVER OF REGIONAL LABOR MARKET ADAPTABILITY IN UKRAINE

У статті обґрунтовано теоретико-прикладні засади антикризового управління міграційними потоками як ключового чинника підвищення адаптивності регіональних ринків праці України в умовах війни. Визначено, що сучасні міграційні процеси в Україні набули багатовимірного та кризового характеру під впливом поєднання воєнних, економічних і демографічних чинників, які кардинально змінюють структуру національного та регіональних ринків праці. Ідентифіковано особливості функціонування антикризових інструментів у регіональному розрізі: у прифронтових областях орієнтовані на збереження життя і трудового потенціалу через евакуаційні програми, підтримку критичної інфраструктури та тимчасову зайнятість; у тилових – на професійну адаптацію, перекваліфікацію, забезпечення житлом і соціально-трудова інтеграцію внутрішньо переміщених осіб; у західних прикордонних регіонах – на розвиток транзитних хабів, налагодження співпраці з країнами ЄС, пільгові програми працевлаштування й підтримку малого бізнесу.

Доведено, що антикризове управління міграційними потоками є системним механізмом забезпечення резильєнтності та відновлення трудового потенціалу регіонів; його реалізація дозволить сформувати нову модель адаптивного розвитку ринку праці, засновану на гнучкості, мобільності й ефективному використанні людських ресурсів.

The article substantiates the theoretical and applied foundations of crisis management of migration flows as a key factor in enhancing the adaptability of regional labor markets in Ukraine under wartime conditions. It identifies that contemporary migration processes in Ukraine have acquired a multidimensional and crisis nature because of the combined influence of military, economic, and demographic factors that are radically transforming the structure of national and regional labor markets. It is revealed that massive internal and external population movements have caused deep imbalances in the distribution of labor

resources, disruptions in the reproduction of human capital, and the intensification of regional asymmetries in employment.

The evolution of state migration policy is traced, from predominantly administrative and regulatory approaches to a comprehensive crisis management model integrating socio-economic, institutional, and market mechanisms of influence. It is demonstrated that the effectiveness of these instruments directly affects labor market resilience, productivity, and the competitiveness of regional economies. The study highlights the regional differentiation of crisis management tools: in frontline areas they focus on preserving life and labor potential through evacuation programs, support of critical infrastructure, and temporary employment; in rear regions on professional adaptation, retraining, housing provision, and socio-labor integration of internally displaced persons; and in western border regions on developing transit hubs, establishing cooperation with EU countries, implementing preferential employment programs, and supporting small business initiatives.

The study proves that crisis management of migration flows constitutes a systemic mechanism for ensuring the resilience and restoration of regional labor potential. Its implementation not only mitigates the humanitarian consequences of war but also contributes to the formation of a new model of adaptive labor market development based on flexibility, mobility, and effective utilization of human resources.

Ключові слова: антикризове управління, міграція, процеси, ринок праці, адаптивність, людський капітал, резильєнтність, регіони, внутрішньо переміщені особи, війна.

Keywords: crisis management, migration flows, labor market, adaptability, human capital, regional resilience, internally displaced persons.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах

повномасштабної війни в Україні відбувається глибока трансформація соціально-економічних систем, що супроводжується докорінними змінами у структурі та функціонуванні ринків праці. Втрата значної частини трудового потенціалу, зростання масштабів зовнішньої та внутрішньої міграції, порушення традиційних виробничо-трудова зв'язків і скорочення зайнятості в окремих секторах зумовили необхідність переосмислення підходів до управління трудовими ресурсами. За таких умов державна та регіональна політика має зміщувати пріоритети з моделі стабільного розвитку на антикризове реагування, спрямоване на збереження людського капіталу, підтримання зайнятості та відновлення функціональної спроможності регіональних ринків праці.

Одним із найгостріших викликів для України стали масштабні міграційні потоки, серед яких значна частка кваліфікованих фахівців і молоді, які призвели до посилення регіональних диспропорцій у забезпеченні трудовими ресурсами, зростання навантаження на соціальну інфраструктуру та порушення балансу між попитом і пропозицією робочої сили. Регіони з високою концентрацією внутрішньо переміщених осіб (ВПО) опинилися перед необхідністю швидкої адаптації інституцій ринку праці до нових умов, що потребує ефективних управлінських рішень і ресурсно збалансованої політики зайнятості.

У цьому контексті антикризове управління міграційними потоками є детермінантою підвищення адаптивності регіональних ринків праці, формування системи стратегічного управління, яка б поєднувала короткострокові стабілізаційні заходи (забезпечення житлом, перекваліфікація, тимчасова зайнятість) із середньо- та довгостроковими політиками соціально-економічної інтеграції, розвитку підприємницьких ініціатив та підвищення мобільності робочої сили. Наукове осмислення механізмів антикризового управління міграційними процесами в системі ринку праці є необхідною передумовою для розроблення концептуальних і прикладних підходів до зміцнення адаптивності регіональних економік

України. Це сприятиме формуванню більш стійкої, збалансованої та інклюзивної моделі ринку праці, здатної ефективно реагувати на демографічні, безпекові та соціально-економічні виклики воєнного і післявоєнного періоду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика антикризового управління міграційними процесами в Україні набуває дедалі більшої актуальності у контексті війни, масштабних переміщень населення та потреби відновлення людського потенціалу. Аналіз сучасних наукових джерел дозволяє виокремити кілька ключових напрямів дослідження, зокрема теоретичне осмислення детермінант міграції, розроблення прикладних моделей регуляторної політики, оцінювання її впливу на стійкість регіональних ринків праці, соціально-економічних систем.

У зарубіжних дослідженнях особлива увага приділяється інституційним і структурним чинникам міграційної динаміки, зокрема у [1] розглядаються економічні, політичні та соціальні інститути як системні детермінанти міжнародної міграції, що визначають інтенсивність потоків та ефективність управлінських рішень; а у науковій праці [2] авторами проаналізовано вплив війни в Україні на міграційну політику ЄС, підкреслюючи важливість адаптації європейських механізмів захисту біженців та регіональної солідарності. Концепцію військово-міграційної кризи у геополітичному вимірі розкриває І. Коронов, наголошуючи на ролі міграції як чинника трансформації безпекового середовища НАТО [3].

Наукові праці українських вчених зробили вагомий внесок у формування методологічної бази для аналізу міграційних процесів в умовах війни [4; 5; 6], окреслюють масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України, акцентуючи на втраті трудового потенціалу та зростанні регіональної нерівності, обґрунтовують підходи до зменшення міграційних ризиків, моделюють вплив міграційного фактора на соціально-економічний розвиток, вказуючи на потребу в адаптивній політиці регулювання.

Окрему групу становлять дослідження, спрямовані на оцінювання втрат людського капіталу та пошук механізмів його відновлення, зокрема застосовують лагове моделювання для встановлення причинно-наслідкових зв'язків між міграційними втратами та потенціалом економічного відновлення [7]. Науковці Львівської школи регіоналістики фокусувалися на міграційній поведінці молоді під час війни, ідентифікували тригери міграційних намірів і можливості збереження людських ресурсів у регіоні [8; 9; 10].

Екзистенційними у проєкції економічної безпеки держави є З. Варналія і Т. Васильців, які обґрунтовують концепцію міграційної безпеки як основи збереження інтелектуального капіталу [11] та детермінанти економічного відновлення регіонів. Варто відзначити комплексні дослідження [12; 13; 14] у науковому дискурсі, у яких виявлено комплементарний зв'язок між міграційними процесами, економічним зростанням і резильєнтністю країни, а також конкурентоспроможністю регіональних ринків праці [15]; обґрунтовують систему механізмів мінімізації ризиків і загроз для розвитку та стійкості соціально-економічної системи регіонів.

На науковому фронті сформовано наукове підґрунтя для подальшого розвитку концепції антикризового управління міграційними процесами як складової системи соціально-економічної стійкості регіонів України. Їх інтеграція дозволяє перейти від опису міграційних явищ до побудови практично орієнтованих моделей управління, які враховують кризові умови, територіальні особливості та потенціал відновлення людського капіталу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування концептуальних і прикладних засад антикризового управління міграційними потоками як інструменту підвищення адаптивності регіональних ринків праці України, спрямованого на збереження трудового потенціалу, відновлення балансу попиту та пропозиції робочої сили й забезпечення стійкості соціально-економічних системи регіонів.

Відповідно до поставленої мети завданнями дослідження є:

1) ідентифікувати структурно-функціональні характеристики антикризового управління міграційними потоками в контексті трансформації ринків праці України під впливом воєнних та соціально-економічних викликів;

2) обґрунтувати концептуальну модель антикризового управління міграційними потоками для різних типів територій України (прифронтових, прикордонних і тилкових) в умовах кризових трансформацій.

Методологічний апарат дослідження становлять загальнонаукові методи пізнання (діалектичний, системний, структурно-функціональний), методи порівнянь і узагальнень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні міграційні процеси в Україні набули багатовимірного й кризового характеру, що є результатом поєднання воєнних, економічних та демографічних чинників, які кардинально змінюють конфігурацію національного та регіональних ринків праці. Повномасштабна війна, руйнування виробничої та соціальної інфраструктури, скорочення можливостей зайнятості й зниження рівня економічної безпеки зумовили безпрецедентні масштаби внутрішньої та зовнішньої міграції працездатного населення. Це призвело до перерозподілу трудових ресурсів між регіонами, деформування структури зайнятості, загострення кадрового дефіциту в окремих секторах і поглиблення просторових диспропорцій розвитку.

У таких умовах міграційна динаміка перестає бути лише соціальним феноменом, є ключовим чинником, що визначає адаптивність і стійкість регіональних ринків праці. Масові переміщення населення безпосередньо впливають на відтворення людського капіталу, рівень продуктивності праці, конкурентоспроможність регіональних економік та їхню здатність до відновлення в умовах воєнних і післявоєнних викликів. Зростання міжрегіональних дисбалансів у забезпеченні робочою силою, рівнях зайнятості, доходів і соціальної мобільності формує нову архітектуру регіонального розвитку, в якій традиційні підходи до регулювання

міграційних процесів і політики зайнятості втрачають ефективність. Це актуалізує потребу в переході від фрагментарних і реактивних рішень до системного антикризового управління міграційними потоками, спрямованого на підвищення адаптивності трудових ринків, збереження людського потенціалу та використання міграційного ресурсу як каталізатора соціально-економічного відновлення регіонів України.

Характер інструментарію державного управління міграційними процесами в Україні за останні десятиліття зазнав суттєвої еволюції, від переважно адміністративно-нормативних підходів до усвідомлення потреби у комплексному, антикризовому та адаптивному регулюванні, що поєднує соціально-економічні, інституційні та ринкові механізми впливу. До 2014 р. міграційні процеси мали переважно економічно детермінований характер і відображали структурні деформації національного ринку праці, нерівномірність регіонального розвитку та відмінності у рівнях доходів населення. Домінувала зовнішня трудова міграція коротко- та середньострокового характеру, що виконувала компенсаторну функцію щодо низької зайнятості та рівня заробітної плати всередині країни. Основними напрямками трудової міграції залишалися країни Центральної та Західної Європи (Польща, Чехія, Італія, Іспанія, Португалія), де формувалися стабільні канали трудової мобільності українців. Цей етап засвідчив відсутність цілісної державної політики регулювання трудової міграції, що обмежувалася обліково-контрольними функціями та не враховувала впливу міграційних процесів на відтворення трудового потенціалу регіонів.

Водночас спостерігалися глибокі регіональні асиметрії. Західні області з огляду на прикордонне розташування та історично сформовані зв'язки були орієнтовані на зовнішню міграцію, тоді як центральні, східні та південні регіони демонстрували переважання внутрішньої міграції до великих економічних агломерацій (Києва, Харкова, Дніпра, Одеси). Це зумовлювало різні сценарії впливу міграційних процесів на локальні ринки праці: від дефіциту кадрів до перенасичення окремих професійних ніш.

Протягом 2014-2021 рр. під впливом гібридної війни на сході України, анексії АР Крим і внутрішньої міграційної кризи відбулася трансформація природи міграції, а саме від економічної до комплексної, з поєднанням соціальних, безпекових та трудових мотивів. Внутрішня міграція, спричинена бойовими діями, призвела до появи масштабних потоків внутрішньо переміщених осіб (ВПО), що стали новим сегментом ринку праці з високим рівнем вразливості та потребою у професійній адаптації. Після запровадження безвізового режиму з ЄС у 2017 р. посилювалася тривала зовнішня трудова міграція, яка почала суттєво впливати на баланс робочої сили, рівень зайнятості та динаміку заробітних плат у різних регіонах України. Відповіддю держави стало поступове розширення інструментарію управління міграційними потоками, зокрема застосування соціально-економічного та інституційного підходів. У цей період посилювалася координація між органами влади, міжнародними партнерами (ООН, МОМ, МОП), а також реалізовувалися програми соціального захисту ВПО, проте їхній вплив на структурну адаптацію ринку праці залишався обмеженим.

Після 2022 р., в умовах повномасштабної війни, міграційні процеси набули антикризового, масового та багатовекторного характеру. Мільйони громадян були змушені змінити місце проживання як у межах країни, так і за її кордоном, що спричинило значні втрати трудових ресурсів у прифронтових та індустріальних регіонах і, водночас, підвищене навантаження на ринки праці приймаючих областей, насамперед західних. Така ситуація спричинила необхідність розроблення нової парадигми державного управління міграційними потоками – антикризової моделі, зорієнтованої на стабілізацію ринку праці, відновлення зайнятості, перекваліфікацію та інтеграцію ВПО.

Антикризове управління в цій сфері набуло адаптаційного характеру та базується на принципах оперативності, гнучкості й міжсекторальної взаємодії. Метою є збереження людського капіталу, підтримання зайнятості, забезпечення мобільності трудових ресурсів і поступовий перехід від екстреної допомоги до відновлювальних стратегій розвитку (рис. 1).

Мета: мінімізація демографічних, економічних і соціальних втрат, спричинених міграційною кризою, створення умов для повернення, інтеграції і продуктивної зайнятості громадян, які були змушені змінити місце проживання; збереження і відновлення людського потенціалу, забезпечення соціальної стабільності та посилення резильєнтності соціально-економічної системи регіонів.	
Завдання: ✓ збереження людського та трудового потенціалу регіонів; ✓ посилення соціально-економічної резильєнтності регіонів; ✓ інтеграція ВПО в соціально-економічне середовище приймаючих регіонів, забезпечення базових умов безпеки, соціального захисту та життєдіяльності; ✓ збалансування територіальних і демографічних диспропорцій; ✓ створення умов для повернення та реінтеграції громадян після завершення активної фази війни; ✓ інституційне зміцнення системи управління міграційними процесами і формування аналітичної бази для швидкого ухвалення рішень	
Принципи: • гуманітарної спрямованості; • адаптивності та гнучкості; • інтеграційної спрямованості; • відновлювальної спрямованості.	
Регіональна специфіка: ▪ <i>прифронтові регіони</i> – оперативна евакуація населення, забезпечення базових потреб і безпеки, координація гуманітарної допомоги, підтримка критичної соціальної та економічної інфраструктури, зменшення демографічних втрат і збереження трудового потенціалу для подальшого відновлення регіону; ▪ <i>тилові регіони</i> – розміщення ВПО, забезпечення їх базових потреб, соціально-трудова інтеграція, збереження соціальної стабільності, підвищення резильєнтності регіонів, створення умов для подальшого повернення мігрантів; ▪ <i>прикордонні регіони</i> – інгібування втрат і наслідків демографічної кризи в гірських громадах; координація гуманітарної допомоги біженцям, їх тимчасове розміщення, соціальна й економічна підтримка, організація транзиту або інтеграції у громадах.	
Очікувані результати: ➤ забезпечення міграційної і соціальної безпеки; ➤ збереження і часткове відновлення людського та трудового потенціалу; ➤ підвищення соціальної та економічної резильєнтності регіонів; ➤ збалансування територіальних і демографічних диспропорцій; ➤ створення умов та мотивації до повернення та реінтеграції громадян; ➤ посилення ефективності управління міграційними процесами через координацію дій між державними, місцевими та міжнародними структурами.	

Рис. 1. Структурно-змістова характеристика антикризових інструментів управління міграційними потоками в Україні в умовах війни

Джерело: авторська розробка.

Реалізація таких інструментів включає підтримку ВПО в працевлаштуванні, стимулювання релокації бізнесу, розвиток дистанційних форм зайнятості, створення регіональних програм перекваліфікації та підприємництва.

Антикризове управління міграційними потоками в умовах війни поступово трансформується з тимчасового реагування на гуманітарні виклики у системний механізм забезпечення адаптивності регіональних ринків праці. Ключова мета полягає у збереженні трудового потенціалу, зменшенні ризиків демографічного виснаження, відновленні балансу між попитом і пропозицією робочої сили, а також у створенні передумов для сталого соціально-економічного відновлення після завершення воєнних дій. У сучасних умовах саме ефективність реалізації антикризових інструментів управління міграційними процесами визначає, наскільки регіони зможуть утримати працездатне населення, забезпечити його зайнятість і сформувати нову архітектуру ринку праці, орієнтовану на гнучкість, мобільність і продуктивність.

Прифронтові регіони України мають особливу специфіку щодо динаміки міграційних потоків, масштабів переміщення населення та соціально-економічних наслідків цих процесів. Високий рівень воєнних ризиків, загрози життю та безпеці людей, руйнування інфраструктури й промислових об'єктів зумовлюють необхідність застосування надзвичайних, швидкодіючих і гнучких антикризових інструментів. У першу чергу це стосується організації оперативної евакуації населення із зон активних бойових дій, створення безпечних логістичних маршрутів і пунктів прийому з базовими послугами, що дозволяє уникнути неконтрольованих переміщень і мінімізувати втрати серед цивільних. Одночасно значна увага приділяється забезпеченню життєдіяльності у критичних сферах – енергопостачанні, водопостачанні, медицині, транспорті, соціальному захисті. Цільове фінансування відновлення та підтримання цих систем є гуманітарним та економічним інструментом, оскільки збереження функціонування

підприємств і закладів створює робочі місця та підтримує мінімальний рівень доходів населення.

Важливим компонентом антикризового управління у прифронтових регіонах є запровадження механізмів стимулювання зайнятості (наприклад, державні дотації для підприємств, що продовжують діяльність у складних умовах, податкові пільги, підтримка самозайнятості та малого бізнесу, а також програми перекваліфікації). Такі заходи сприяють утриманню економічно активного населення, зниженню соціальної напруги та формують основу для відновлення виробництва після стабілізації ситуації. Паралельно посилюється міжвідомча координація дій державних, місцевих та міжнародних структур з метою забезпечення ефективної евакуації, гуманітарної допомоги та підтримання інституційної спроможності місцевого самоврядування. Сукупно це дозволяє не лише зменшити гуманітарні втрати, а й зберегти кадровий потенціал, необхідний для післявоєнного відродження економіки.

Для тилкових регіонів, які приймають найбільшу кількість внутрішньо переміщених осіб, антикризові інструменти мають іншу функціональну спрямованість – забезпечення ефективної інтеграції ВПО в соціально-економічне середовище, формування умов для працевлаштування та соціальної адаптації. Масове переміщення населення спричинило значне навантаження на ринки праці, соціальну інфраструктуру та фінансові ресурси територіальних громад. Тому державна політика повинна забезпечувати не лише короткострокові заходи підтримки, а й розвиток механізмів середньо- та довгострокової адаптації. Зокрема, про створення фондів екстреної підтримки соціальної інфраструктури громад для модернізації закладів освіти, охорони здоров'я, транспорту та соціальних служб. Важливе значення має доступ до житла для ВПО – компенсація орендної плати, пільгове кредитування чи державні програми будівництва соціального житла, які знижують ризики соціальної дестабілізації.

Окремим напрямом є розвиток програм професійної адаптації та перекваліфікації ВПО. Завдяки партнерству держави, місцевих органів влади, служби зайнятості та освітніх інституцій реалізуються курси підготовки за актуальними професіями, дуальні форми навчання, короткострокові програми набуття цифрових і технічних навичок. Це дозволяє швидко інтегрувати ВПО у місцеві економіки, підвищити їхню економічну самостійність та зменшити залежність від соціальної допомоги. Таким чином, антикризові заходи у тилкових регіонах сприяють не лише стабілізації соціальної ситуації, а й формують основу для оновлення кадрового складу, диверсифікації місцевих економік і підвищення конкурентоспроможності ринків праці.

Особливого значення набувають заходи у прикордонних регіонах України, які мають подвійний статус – одночасно є місцем розміщення ВПО та транзитною зоною для біженців, що прямують за кордон. Висока мобільність населення потребує створення розгалуженої системи транзитних хабів, пунктів тимчасового розміщення та логістичних центрів. Їх функціонування забезпечує контрольованість потоків, підвищує безпеку громадян і запобігає некерованій міграції. Паралельно реалізуються механізми співпраці з країнами ЄС щодо легалізації перебування українських громадян, захисту їхніх прав, а також умов для добровільного повернення після стабілізації ситуації в Україні. Це дозволяє утримати кадровий потенціал та зменшити масштаби втрати кваліфікованих працівників.

У прикордонних регіонах активно впроваджуються пільгові програми працевлаштування, мікрокредитування, підтримки малого бізнесу й самозайнятості, які забезпечують швидке створення нових робочих місць, підвищують рівень доходів населення і зменшують соціальну напругу. Економічна активність ВПО та місцевих мешканців у поєднанні з міжнародною технічною допомогою створює сприятливі умови для розвитку локальної економіки, розбудови соціальної інфраструктури та підвищення стійкості громад.

Антикризове управління міграційними потоками в умовах війни є комплексною системою заходів, що поєднує гуманітарні, соціально-економічні та управлінські механізми. У прифронтових регіонах воно забезпечує збереження життя та людського потенціалу; у тилкових – сприяє інтеграції, професійній адаптації та зайнятості ВПО; у прикордонних – регулює транзитні процеси, стабілізує місцеві ринки праці та стимулює розвиток підприємництва. Ефективність цих інструментів безпосередньо впливає на здатність держави відновити трудовий потенціал, підвищити адаптивність ринку праці, зміцнити соціально-економічну резильєнтність регіонів і забезпечити їх стійкий післявоєнний розвиток.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Повномасштабна війна РФ проти України докорінно змінила просторову конфігурацію ринку праці, загостривши проблеми демографічного виснаження, втрати трудових ресурсів і посилення територіальних диспропорцій. Масові міграційні процеси стали визначальним фактором впливу на соціально-економічну стабільність, а, отже, і ключовим об'єктом антикризового управління. Обґрунтовано, що застосування антикризових інструментів управління міграційними потоками дозволяє забезпечити збереження та раціональне використання людського капіталу, підтримати зайнятість і відновити економічну активність у регіонах з різним рівнем міграційного навантаження. Для прифронтових територій пріоритетними є оперативна евакуація, тимчасове розміщення населення, підтримка критичної інфраструктури та створення умов для повернення трудових ресурсів після стабілізації ситуації. У тилкових регіонах акцент робиться на професійній адаптації та працевлаштуванні внутрішньо переміщених осіб, розвитку житлових програм і стабілізації соціальних послуг. Для західних прикордонних територій визначальними стають розвиток транзитної інфраструктури, координація гуманітарних потоків, співпраця з країнами ЄС щодо легальної трудової міграції та запровадження пільгових програм працевлаштування.

Доведено, що реалізація цих заходів сприяє підвищенню резильєнтності регіональних соціально-економічних систем, зменшенню соціальної напруги, стабілізації зайнятості та формуванню адаптивних механізмів відновлення ринку праці. Комплексна антикризова політика у сфері міграційного управління забезпечує збереження людського потенціалу, підтримку соціальної згуртованості та зміцнення довіри до державних інститутів. У результаті вона стає невід'ємною складовою моделі післявоєнного розвитку України, орієнтованої на ефективне використання трудових ресурсів, регіональну стійкість і відновлення економічної динаміки країни.

Перспективними напрямками подальших досліджень є формування методично-прикладного інструментарію оцінювання впливу антикризових інструментів управління міграційними процесами на соціально-економічну стійкість регіонів України.

Література

1. Arif I. The determinants of international migration: Unbundling the role of economic, political and social institutions. *World Economy*. 2020. Vol. 43(6). Pp. 1699-1729. DOI: 10.1111/twec.12889.
2. Guild E., Groenendijk K. The impact of war in Ukraine on EU migration. *Frontiers in Human Dynamics*. 2023. Vol. 2. DOI: 10.3389/fhumd.2023.1189625.
3. Kononov I. Ukrainian refugees of the period of the Russian-Ukrainian war in NATO countries: the geopolitical context of the military migration crisis. *Canadian Foreign Policy Journal*. 2024. Vol. 30 (1). Pp. 11-29. DOI: 10.1080/11926422.2023.2250021.
4. Levytska O. Border Migration Processes in Ukraine: Developing Responses to Emerging Vulnerabilities. *Migration Letters*. 2022. Vol. 19(2). Pp. 159-170. <https://doi.org/10.59670/ml.v19i2.1614>

5. Libanova E., Pozniak O., Tsymbal O. Scale and consequences of forced migration of the population of Ukraine as a result of armed aggression of the Russian Federation. *Demography and Social Economy*. 2022. Vol. 48(2). Pp. 37-57. <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037>
6. Lupak R., Mizuk B., Zaychenko V., Kynytska-Iliash M., Vasylytsiv T. Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy. *Agricultural and resource economics*. 2022. Vol. 8(1). Pp. 70-88. <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.01.04>
7. Мульська О. Каузальність міграційних втрат і потенціалу соціально-економічного відновлення України: лагове моделювання. *Академічні візії*. 2024. Вип. 37. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14259637>
8. Vasylytsiv T., Mulska O., Osinska O., Makhonyuk O. Social and economic development of Ukraine: Modelling the migration factor impact. *Economics and Business Review*. 2022. Vol. 8 (22). No. 3. Pp. 27-58. DOI: 10.18559/ebr.2022.3.
9. Vasylytsiv T., Lupak R., Mulska O., Levytska O., Baranyak I. Youth migration during war: Triggers of positive aspirations and preservation of human resources in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2024. Vol. 22(2). Pp. 627-641. [https://doi.org/10.21511/ppm.22\(2\).2024.49](https://doi.org/10.21511/ppm.22(2).2024.49)
10. Міграційна активність населення Карпатського регіону України: нова емпірика та пріоритети політики регулювання: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. ред. Т. Г. Васильців. Львів, 2021. 293 с.
11. Varnalii Z., Vasylytsiv T., Levytska O. Migration security of the state as a basis for preservation and development of intellectual capital of the economy of Ukraine. *Economy of Ukraine*. 2022. Vol. 9. Pp. 3-20. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.09.003>.
12. Мульська О. П. Міграційні процеси & економічне зростання: теорія каузальності та практика ефективного управління: монографія. ДУ

«Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», Львів, 2022. 470 с.

13. Соціально-гуманітарні виклики війни та інструментарій їх подолання (Карпатський регіон України): електронне науково-аналітичне видання. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; за ред. д.е.н., проф. Т. Г. Васильціва. Львів, 2022. 47 с.

14. Міграційні втрати молоді та ресурсний потенціал повоєнної відбудови України: моделювання взаємовпливів та інструментарій посилення резильєнтності: електрон. монографія / наук. ред. Т. Г. Васильців; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2024. 350 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20240003.pdf>

15. Левицька О. О. Конкурентоспроможність ринку праці регіону та міграційна безпека: моделювання взаємозв'язків і політика забезпечення: електрон. монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2024. 392 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20240006.pdf>

References

1. Arif, I. (2020), “The determinants of international migration: Unbundling the role of economic, political and social institutions”, *World Economy*, vol. 43(6), pp. 1699-1729.

2. Guild, E. and Groenendijk, K. (2023), “The impact of war in Ukraine on EU migration”, *Frontiers in Human Dynamics*, vol. 2.

3. Kononov, I. (2024), “Ukrainian refugees of the period of the Russian-Ukrainian war in NATO countries: the geopolitical context of the military migration crisis”, *Canadian Foreign Policy Journal*, vol. 30 (1), pp. 11-29.

4. Levytska, O. (2022), “Border Migration Processes in Ukraine: Developing Responses to Emerging Vulnerabilities”, *Migration Letters*, vol. 19(2), pp. 159-170.

5. Libanova, E. Pozniak, O. and Tsymbal, O. (2022), "Scale and consequences of forced migration of the population of Ukraine as a result of armed aggression of the Russian Federation", *Demography and Social Economy*, vol. 48(2), pp. 37-57.
6. Lupak, R. Mizuk, B. Zaychenko, V. Kunytska-Iliash, M. and Vasylytsiv, T. (2022), "Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy", *Agricultural and resource economics*, vol. 8(1), pp. 70-88.
7. Mulska, O. (2024), "Causality of migration losses and the potential for socio-economic recovery of Ukraine: lag modeling", *Akademichni vizii*, vol. 37.
8. Vasylytsiv, T. Mulska, O. Osinska, O. and Makhonyuk, O. (2022), "Social and economic development of Ukraine: Modelling the migration factor impact", *Economics and Business Review*, vol. 8 (22), pp. 27-58.
9. Vasylytsiv, T. Lupak, R. Mulska, O. Levytska, O. and Baranyak, I. (2024), "Youth migration during war: Triggers of positive aspirations and preservation of human resources in Ukraine", *Problems and Perspectives in Management*, vol. 22(2), pp. 627-641.
10. Vasylytsiv, T. (2021), *Mihratsiyna aktyvnist' naseleennya Karpat-s'koho rehionu Ukrayiny: nova empiyka ta priorytety polityky rehulyuvannya* [Migration Activity of the Population of the Carpathian Region of Ukraine: New Empiricism and Regulatory Policy Priorities], Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M.I. Dolishn'oho NAN Ukrayiny, Lviv, Ukraine.
11. Varnalii, Z. Vasylytsiv, T. and Levytska, O. (2022), "Migration security of the state as a basis for preservation and development of intellectual capital of the economy of Ukraine", *Economika Ukrainy*, vol. 9, pp. 3-20.
12. Mulska, O. (2022), *Mihratsiyni protsesy & ekonomichne zrostannya: teoriya kauzal'nosti ta praktyka efektyvnoho upravlinnya* [Migration Processes & Economic Growth: Causality Theory and Practice of Effective Management], Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M.I. Dolishn'oho NAN Ukrayiny, Lviv, Ukraine.

13. Vasylytsiv, T. (2021), *Sotsial'no-humanitarni vyklyky viyny ta instrumentariy yikh podolannya (Karpat-s'kyi rehion Ukrayiny)* [Social and Humanitarian Challenges of War and Tools for Overcoming Them (Carpathian Region of Ukraine)], Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M.I. Dolishn'oho NAN Ukrayiny, Lviv, Ukraine.

14. Vasylytsiv, T. (2024), *Mihratsiyni vtraty molodi ta resursnyy potentsial povoyennoyi vidbudovy Ukrayiny: modelyuvannya vzayemovplyviv ta instrumentariy posylennya rezyl'yentnosti* [Migration Losses of Youth and Resource Potential of Post-War Reconstruction of Ukraine: Modeling of Mutual Influences and Tools for Strengthening Resilience], Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M.I. Dolishn'oho NAN Ukrayiny, Lviv, Ukraine.

15. Levytska, O. (2024), *Konkurentospromozhnist' rynku pratsi rehionu ta mihratsiyna bezpeka: modelyuvannya vzayemozv'yazkiv i polityka zabezpechennya* [Competitiveness of the Labor Market of the Region and Migration Security: Modeling of Relationships and Provision Policy], Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M.I. Dolishn'oho NAN Ukrayiny, Lviv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2025 р.